

EDUSKUNNAN
MAA- JA METSÄTALOUSVALIOKUNTA

Helsingissä,

19 päivänä marraskuuta 1981

Lausunto n:o 10

Lakivaliokunnalle

Lakivaliokunta on 30 päivänä lokakuuta 1980 päivätyllä kirjeellään pyytänyt eduskunnan päätöksen mukaisesti maa- ja metsätalousvaliokuntaa antamaan lausuntonsa hallituksen esityksestä n:o 149 (1980 vp.) laiksi perintökaaren muuttamisesta. Asian johdosta ovat valiokunnassa olleet kuultavina lainsäädäntöjohtajat Leif Sevön ja Lauri Valkonen sekä lainsäädäntöneuvos Matti Savolainen oikeusministeriöstä, tekniikan tohtori Veikko Kanerva asuntohallituksesta, pääjohtaja Samuli Suomela maatilahallituksesta, ylitarkastaja Reino Halonen verohallituksesta, tutkijaprofessori Aulis Aarnio Suomen Akatemiasta, professorit Risto Ihmuotila ja Viljo Ryyänen Helsingin yliopistosta, agronomi Heikki Talvela Maanomistajain Liitosta sekä puheenjohtaja Heikki Haavisto, varatuomari Bruno Mattila ja maatalous- ja metsätieteiden tohtori Markku Nevala Maataloustuottajain Keskusliitosta. Käsiteltyään asian valiokunta esittää lausuntonaan seuraavaa.

Hallituksen esityksen perusteluissa on todettu, että suurin osa maataloista siirtyy nykyisin viljelyä jatkavalle perilliselle jo perittävän tai perittävien elinaikana. Osassa tapauksia jää kuitenkin perinnönjaon yhteydessä kuolinpesän osakkaiden ratkaistavaksi, kuinka maatilan kanssa menetellään.

Tehtyjen selvitysten mukaan ovat perilliset tavallisesti päässeet sovinnolliseen ratkaisuun siitä, kuka jää viljelyä jatkamaan maatilalla samoin kuin niistä rahasuorituksista, joita hän on velvollinen maksamaan kanssaperillisilleen silloin, kun hänen osalleen sisällytettävän maatilan arvo ylittää hänen perintöosansa arvon. Vaikeuksia perinnönjaossa saattaa näin ollen syntyä silloin, kun usea perillinen olisi halukas maatilan viljelyn jatkamiseen tai kun tilan arvosta ja sen myötä kanssaperillisille maksettavista korvauksista ei päästä yksimielisyyteen. Tämän vuoksi hallituksen esityksessä ehdote-

taan perintökaareen otettavaksi uusi 25 luku "Jäämistöön kuuluvan maatilan jakamisesta". Ehdotuksen mukaan kuolinpesän osakas, jolla on riittävät edellytykset menestyä maatalouselinkeinon harjoittajana, voisi saada jäämistöön kuuluvan maatilan perinnönjaossa omistukseensa muille osakkaille maksettavaa, lakiehdotuksessa tarkemmin määriteltyä kohtuullista korvausta vastaan.

Hallituksen esityksen perusteluissa lausuttu huomioon ottaen ja saamansa muun selvityksen perusteella valiokunta katsoo ehdotetun perintökaaren muutoksen tarpeelliseksi. Esityksen yksityiskohtien osalta valiokunta katsoo kuitenkin aiheelliseksi tehdä seuraavat huomautukset ja muutosehdotukset.

Jos maatala annetaan lakiehdotuksen 25 luvun 1 §:ssä tarkoitetuin tavoin kuolinpesän osakkaalle, eivätkä osakkaat sovi maatilan muusta arvosta, on tämän maatilan arvona yleensä pidettävä 2 §:n 1 momentin mukaan sen tulo- ja varallisuusverolain (1043/74) 45 §:n nojalla laskettua arvoa kerrottuna luvulla 1,2, kun maatalousmaan verotusarvo on laskettu mukaan kolminkertaisena. Saamansa selvityksen perusteella valiokunta katsoo, että näin menetellen pellon arvoksi käypään hintaan verrattuna tulee jonkin verran pienempi arvo kuin metsän kohdalla on asian laita. Tämän vuoksi tulisi kerroin pellon osalta nostaa lukuun 1,5. Lakitekstiin muutos näyttää olevan yksinkertaisinta kirjoittaa siten, että maatalousmaan verotusarvo lasketaan mukaan 3,75-kertaisena.

Edellä selostettua maatilan laskelmallista arvoa on korotettava tai alennettava mukaan kuin maatilan erityiset ominaisuudet, kuten puuston tai rakennusten poikkeuksellinen arvo tai muut seikat antavat siihen aihetta. Valiokunta haluaa tässä yhteydessä korostaa sitä, että sen mielestä maatilan laskelmallisen arvon korottamisen tai alentamisen tulee tapah-

tua ne tavoitteet huomioon ottaen, jotka ehdotetulle lainsäädännölle on asetettu. Siten esimerkiksi metsän osalta olisi poikkeuksellisen suuren arvon lähtökohdaksi asetettava siitä saatava tuotto, joka yleensä johtaa metsän käypään arvoon.

Lakiehdotuksen 2 §:n 1 momentin mukaan on kuolinpesän osakkaan, jolle maatila annetaan, maksettava korvauksena muille perillisille ja testamentinsaajille tulevaa osuutta vastaava tai siitä puuttuva määrä rahana. Pesänjakajan on varattava osakkaalle kohtuullinen, vähintään yhden vuoden maksuaika korvauksen tai sen osan suorittamista varten. Korvaukselle ei maksettaisi korkoa.

Maa- ja metsätalousvaliokunnan mielestä ei läheskään kaikissa tapauksissa ole tarpeen varata korvauksen suorittamiselle vähintään yhden vuoden maksuaikaa. Sen sijaan olisi paikallaan asettaa korvauksen suorittamiselle enimmäismääräaika, joka voisi olla kaksi vuotta. Niin ikään näyttäisi olevan paikallaan velvoittaa tilanpidon jatkaja maksamaan korvaukselle kohtuullisena pidettävää korkoa, esimerkiksi kolme prosenttiyksikköä Suomen pankin peruskorkoa alhaisempaa korkoa (tällä hetkellä siis 6,25 %). Viivästyneelle rahamäärälle olisi suoritettava laissa säädetty viivästyskorko, joka korkolainsäädäntöehdotuksen (HE n:o 109/1981 vp.) tultua hyväksytyksi olisi 16 %.

Luovutusrajoituksiin (6 §) ei sisälly velvollisuutta viljellä maatilaa sillä tai sen välittömässä läheisyydessä asuen. Tällainen velvollisuus on säädetty esimerkiksi maatalousyrittäjien eläkelaisissa (6 f §) ja maatila-asetuksessa (3 §). Säädettyjen lain tavoitteet huomioon ottaen ja keinottelumahdollisuuksien vähentämiseksi maa- ja metsätalousvaliokunta on sitä mieltä, että lakiin tulisi ottaa säännös, jonka mukaan osakas, joka on saanut 1 §:ssä tarkoitettua maatilaa osuuteensa, on velvollinen maatilalla tai sen välittömässä läheisyydessä asuen itse työhön osallistuen sitä viljelemään. Säännös voitaisiin sisällyttää uuteen 6 §:ään, jolloin lakiehdotuksen 6—9 §:ien numerot muuttuisivat yhtä suuremmiksi.

Jos osakas, joka on saanut jäämistöön kuuluneen maatilaa perintöosaansa, luovuttaa muulle kuin rintaperilliselleen tai tämän puolisolalle tämän maatilaa tai sen olennaisen osan ennen kuin kymmenen vuotta on kulunut perinnönjaosta, on hän lakiehdotuksen 6 §:n 1 momentin mukaan velvollinen korvaamaan muille perillisille ja testamentinsaajille, mitä luovutuk-

sessä saadun hinnan ja maatilaa 2 §:n mukaisen arvon välisestä erotuksesta olisi tullut heidän osalleen. Luovutuksena pidettäisiin tällöin myös maatilaa tai sen olennaisen osan vuokraamista.

Harkittaessa edellä mainitun korvauksen suuruutta olisi valiokunnan mielestä otettava huomioon myös tehdyt parannukset ja aiheutetut raskaudet. Jos valiokunnan tekemä ehdotus osakkaan velvollisuudesta itse työhön osallistuen viljellä maatilaa sillä tai sen välittömässä läheisyydessä asuen hyväksytään, tulisi edellä tarkoitettu korvausvelvollisuus ulottaa koskemaan myös sitä tapausta, että osakas muusta syystä kuin heikentyneen terveydentilan tai muun vastaavan erityisen syyn vuoksi luovuttaa oikeuden tilan viljelemiseen muille kuin puolisolleen, rintaperilliselleen tai tämän puolisolalle tai ei muutoin täytä, mitä hänen velvollisuudekseen 6 §:ssä on säädetty. Tällöin voitaisiin lakiehdotuksesta samalla poistaa säännös maatilaa vuokraamisen vaikutuksesta korvausvelvollisuuteen.

Maatalouspiirin maataloustoimiston lakiehdotuksen 7 §:n 1 momentissa tarkoitettu lausunto on pesänjakajaa sitova, jos kaikki osakkaat hyväksyvät lausunnon. Jos osakkaat eivät hyväksy maataloustoimiston lausuntoa, on pesänjakajan hankittava sanotussa 1 momentissa mainituista seikoista lausunto maatilahallitukselta. Lakiehdotuksen mukaan maatilahallituksen lausunto ei olisi pesänjakajaa sitova. Yhtenäisen käytännön aikaansaamiseksi olisi mainittu lausunto valiokunnan mielestä kuitenkin säädettävä pesänjakajaa sitovaksi. Asian luonteesta johtuen ei maatilahallituksen lausuntoon tulisi voida hakea muutosta valittamalla.

Valiokunnan tekemät lainmuutosehdotukset käyvät tarkemmin ilmi jäljempänä seuraavasta lakitekstilunnonoksesta, johon on otettu myös ehdotuksista aiheutuvat muodolliset muutokset.

2 §:n 1 mom.

Jos maatila annetaan 1 §:n mukaisesti kuolinpesän osakkaalle, eivätkä osakkaat sovi maatilaa muusta arvosta, on tämän maatilaa arvona pidettävä sen tulo- ja omaisuusverolain (1043/74) 45 §:n nojalla laskettua arvoa kerrottuna luvulla 1,2, kun maatalousmaan verotusarvo on laskettu mukaan 3,75-kertaisena. Metsämaan mahdollista verovapautta ei oteta arvovähennyksenä huomioon. Tätä laskelmallista arvoa on korotettava tai alennettava sen mukaan kuin maatilaa erityiset ominaisuudet kuten puuston

tai rakennusten poikkeuksellinen arvo tai muut seikat antavat siihen aiheita. Kuolinpesän osakkaan, jolle maatila tämän luvun säännösten mukaisesti annetaan, on maksettava korvauksena muille perillisille ja testamentinsaajille tulevaa osuutta vastaava tai siitä puuttuva määrä rahana. Pesänjakajan on varattava osakkaalle kohtuullinen, enintään kahden vuoden maksuaika korvauksen tai sen osan suorittamista varten. Korvaukselle on suoritettava korkoa Suomen Pankin kulloinkin voimassa olevaa peruskorkoa vastaavan korkokannan mukaisesti vähennettynä kolmella prosenttiyksiköllä siitä lähtien kun perinnönjako sai lainvoiman. Viivästyneelle rahamäärälle on suoritettava laissa säädetty viivästyskorko.

6 § (uusi)

Osakas, joka on saanut 1 §:ssä tarkoitetun maatalan osuuteensa, on velvollinen maatilalla tai sen välittömässä läheisyydessä asuen itse työhön osallistuen sitä viljelemään.

7 (6) §:n 1 mom.

Jos osakas, joka on saanut jäämistöön kuuluneen maatalan 1, 2 ja 4 §:n mukaisesti perintöosaansa, luovuttaa muulle kuin rintaperilliselle tai tämän puolisolle tämän maatalan tai sen olennaisen osan ennen kuin kymmenen vuotta on kulunut perinnönjaosta, on hän velvollinen korvaamaan muille perillisille ja testamentinsaajille mitä luovutuksessa saadun hinnan ja maatalan 2 §:n mukaisen arvon välisestä erotuksesta olisi tullut heidän osalleen ottaen kuitenkin huomioon tehdyt parannukset ja aiheutetut rappiot. Sama on laki, jos osakas edellä mainittuna aikana muusta syystä kuin heikentyneen terveydentilan tai muun vastavan erityisen syyn vuoksi luovuttaa oikeuden tilan viljelemiseen muille kuin puolisolleen, rintaperilliselle tai tämän puolisolle tai ei muutoin täyty, mitä hänen velvollisuudekseen 6 §:ssä on säädetty.

7 §:n (6) 4 mom.

Edellä 1 ja 2 momentissa mainittua korvausta koskeva kanne on nostettava viiden vuoden kuluessa siitä, kun perillinen tai testamentinsaaja on saanut tietää luovutuksesta tai 6 §:ssä tarkoitetun velvollisuuden laiminlyönnistä.

8 (7) §:n 2 mom.

Maatalouspiirin maataloustoimiston 1 momentissa tarkoitettu lausunto on pesänjakajaa

sitova, jos kaikki osakkaat hyväksyvät lausunnon. Jos osakkaat eivät hyväksy maataloustoimiston lausuntoa, on pesänjakajan hankittava 1 momentissa mainituista seikoista lausunto maatilahallitukselta. *Maatilahallituksen lausuntoon, joka on pesänjakajaa sitova, ei saa hakea muutosta valittamalla.*

Voimaantulosäännöksen 2 mom.

Mitä 7 §:ssä on säädetty maatalan luovutuksesta rintaperilliselle tai tämän puolisolle, on myös sovellettava ennen 1 päivää tammikuuta 1980 otetulle ottolapselle tai tämän puolisolle luovutettuun maatalaan.

Sen lisäksi, mitä edellä on sanottu, maa- ja metsätalousvaliokunta haluaa kiinnittää lakivaliokunnan huomiota vielä kahteen jäljempänä mainittavaan seikkaan.

Ehdotetun 25 luvun 1 §:n 1 momentin mukaan kuolinpesän osakas voi vaatia osuuteensa sellaisen maatalan, josta tilan viljelijä voi saada ainakin pääasiallisen toimeentulonsa. Ehdotuksessa sanonta "pääasiallinen toimeentulo" ei valiokunnan käsityksen mukaan liity tietyn henkilön konkreettisiin tuloihin vaan tilan määrittelyyn. Maatilaperimyssäännöstöä ehdotetaan siten sovellettavaksi vain, jos tila on sen kokoinen, että viljelijä voi saada siitä ainakin pääasiallisen toimeentulonsa. Kun esityksen perustelujen mukaan "pääasiallinen" tässä yhteydessä merkitsee kuitenkin sitä, että maatalouden tai sen sivuelinkeinojen tulee olla viljelijän merkittävin tulokohde, maa- ja metsätalousvaliokunta tulkintavaikeuksien välttämiseksi korostaa sitä käsitystään, että kysymys on laissa tarkoitettusta tilasta siitä riippumatta, mistä tilan entinen tai tuleva viljelijä todellisuudessa toimeentulonsa saa.

Käsiteltävänä oleva lakiehdotus rakentuu sille periaatteelle, että vain yksi tilanpidon jatkaja tulee kysymykseen. Asian käsittelyn yhteydessä maa- ja metsätalousvaliokunnassa on vakavasti harkittu sitä, eikä tietyin edellytyksin tulisi hyväksyä esim. kaksi tilanpidon jatkajaa, joilla kummallakin olisi velvollisuus tilalla asuen sitä viljellä. Asia vaikuttaa kuitenkin siksi monitahoiselta, että valiokunta on pidättäytynyt tällaisen muutosehdotuksen tekemisestä. Valiokunta edellyttää kuitenkin, että hallitus seuraa tässä suhteessa tilanteen kehitystä ja ryhtyy tarvittaessa sellaisiin toimenpiteisiin, joihin saadut kokemukset antavat aiheita.

Edellä lausutun perusteella valiokunta esittää
kunnioittaen lausuntonaan,

*että hallituksen esitykseen sisältyvä
lakiehdotus olisi hyväksyttävä edellä
esitetyin muutoksin.*

Maa- ja metsätalousvaliokunnan puolesta:

Toivo Yläjärvi

Kaarlo Muuramo

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa
ovat ottaneet osaa puheenjohtaja Yläjärvi, vara-
puheenjohtaja Tuovinen, jäsenet Aaltio, Bär-

lund, Hakala, Hirvelä, Hämäläinen, Korhonen,
Nieminen, Nikkilä, Raudaskoski, Rytkönen,
Säilynoja ja Westerlund sekä varajäsen Perho.